

ODPOVĚDI NA KRITICKÉ DOTAZY

Andreas Heertsch

Otázka: Vede antroposofie k neosobnímu (panteistickému) pojmu Boha?

Bernhard Grom rozvíjí ve svém příspěvku tento názor na základě zkušenosti, která je možná v teorii poznání, zkušenosti, již prožívá myslící člověk: „V myšlení zakouším sjednocení s proudem světového dění.“¹²¹ Tato zkušenost zajišťuje myslícímu člověku přístup ke světu.

Bez této zkušenosti je vydán napospas kantianismu: Jaký že by svět měl (o sobě) skutečně být, nemůžeme vědět. Můžeme mít pouze jeho obrazy, o nichž nemůžeme vědět, co vlastně mají se světem (o sobě) společného. Teologickým důsledkem tohoto názoru je víra ve zjevení: Boží svět není člověku přístupný.

A již nejsme daleko od toho, abychom přijali názor, že ponoření se do tohoto proudu světového dění vede k rozplynutí duše právě v tomto proudu (srov. příspěvek Bernharda Groma). Poznání skutečně znamená i sjednocení s tím, kdo má být poznán. Avšak ani to nestačí: tak byl Adam zcela jedno s rájem.¹²² Avšak nepoznal to, ještě neokusil ovoce ze stromu poznání. Avšak v okamžiku, kdy začal poznávat ráj, již byl od něj odloučen: byl nahý.

Je nesporné, že k pravému poznání náleží sjednocení s poznávaným. Pokud by to však znamenalo pouze toto, pak by byla antroposofie na úrovni středověkého arabismu: duše by byla kapkou z proudu jsoucna světů, vrátila by se do něj a opět by se v něm rozplynula - beze stopy.

Avšak poznávat znamená nejen být jedno s poznávaným, nýbrž také *o tom vědět*. A zde zůstává zachována individu-

- 121) R. Steiner, Schwellegeistigen Welt. Berlin 1913, kap.: Vom Vertrauen, das man zu dem Denken haben kann, und von dem Wesen der denkenden Seele. Vom Meditieren. Vyšlo jako SV 17, Domach 1972.
- 122) Srov. můj příspěvek v této knize: Převtělení a osud v každodenní skutečnosti. Kap. Zahrada - poušť - město, str. 77.

alita poznávající duše: je to souhlas vůle v poznání, který z něho dělá „mé“ poznání. Při myšlení se „ztrácím“ v proudu světového dění, ale - naštěstí - myšlení očekává (více a více) *svobodného* člověka, který poznání *chce*. V tomto vlastním úsilí splývá bytí světů a individualita: zde se vytváří individualita.

Takovéto zkušenosti se svět odhaluje jako ten, který je nesen bytostmi, individuálními bytostmi (hierarchiemi), které mají každá sama o sobě svou vlastní biografii. Proto není antroposofie panteismem ve smyslu abstraktní jednotvárné božskosti světa. Antroposofie si přeje být cestou, na níž by bylo možno vyhledat zvláštní božskost (duchovní podstatu) každého stvoření až k jeho stvořiteli.

Otázka: Je antroposofický pojem „Boha Otce jako stvořitelského prapůvodu veškerého bytí“ ještě osobou, k níž lze získat vztah jako k „ty“, nebo je to spíše neosobní (abstraktní) princip?

Bůh Otec je osoba; také pro nás antroposofy je „Otče náš“ základní modlitbou. V každém případě bych chtěl dodat, že antroposofie vede k takovému vztahu k tomuto Bohu Otci, jenž je stále více určován hlubším uctíváním. To je snad i důvod, proč sahá Rudolf Steiner při pojmenování Otce - jakož i jeho Syna - stále více k poukazujícím formulacím „Prapůvod všeho bytí“ příp. „Mystérium Golgoty“. Vyvozovat z toho, že by neměl žádné osobní chápání Boha, by znamenalo minout se cílem v poznání skutečného věčného obsahu.

Otázka: Jsou antroposofové samospasitelní? Jsou toho názoru, že by se pomocí své cesty školení mohli vykoupit ze hříchů. Nepotřebují antroposofové žádnou výkupnou smrt na Golgotě?

Snad se tu a tam najdou lidé, kteří věří v to, že se sami mohou vykoupit. Jsou údajně jako „svobodní“ lidé zcela samostatní a zodpovídají pouze sami sobě. Brzy však budou muset uznat, že již každé poznání je aktem milosti, který se dá sice

123) Traduje se, že Rudolf Steiner se ve své nemoci až do smrti modlil „Otče náš“ tak hlasitě, že to bylo slyšet až ven na ulici.

připravit, avšak nedá se vynutit. Aby bylo možno přejít od studia nadsmyslového poznání k nadsmyslové zkušenosti, je v antroposofii popsána cesta školení. Jedna ze směrnic zde zní: „Když se pokoušíš udělat *jed*en krok vpřed v poznání tajných pravd, udělej současně *tří* kroky dopředu ve zdokonalování svého charakteru k dobrému.“¹²⁴ Tato práce však znamená vlastní rozvoj ve službě druhým. Lze udělat zkušenost, že duchovní svět, který je spojen s vývojem člověka,¹²⁵ tento rozvoj podepírá. (Což neznámá, že odpor ve vlastní duši jednoduše zmizí, naopak, člověk jej teprve správně poznává, avšak shledáme též, že v tomto zápase zakoušíme milostiplnou podporu).

Od jistého stupně představuje vykoupení též spolupráci¹²⁶. Oč svobodnější je člověk, o to více zodpovědnosti za svoje činy musí přebírat, a tím spíše bude propouštěn ze stavu bezmocného dítěte a bude si vyhledávat nové (zralé) dětství svátých, jimž bude náležet nebeské království.

Z hlediska církevních dějin leží stín tragiky nad sporem Augustina a Pelagia. Augustina můžeme směle nazvat hor- litelem milosti, až tak velice, že Augustinus ve stáří zabředá do nauky o předurčení: *Všechno* je Boží milost, je-li člověk spasen, je to Boží milost, je-li člověk zatracen, vše spočívá v Boží milosti. Toto pojetí rozvíjí Augustin na Pelagioví, který zastává následující názor: že existuje dobro, je milost; že lidé mohou konat dobro, je milost; že lidé dobro konají, je milost; že se lidé mohou odhodlat k dobra, je milost. Ale zda se člověk skutečně aktuálně rozhoduje pro dobro, to není milost, nýbrž záleží to na jeho svobodě. Augustin snad pro své současníky mohl mít pravdu. Pro dnešní dobu rozvoje ke svobodnému člověku, který se rozhoduje z vlastního popudu dát se z lásky pro drahé (to pro mě znamená: být křesťanem), je tento Pelagiův názor výstižným popisem zkušenosti, kterou dnes může udělat každý.

124) Rudolf Steiner: *Wie erlangt man Erkenntnisse höherer Welten*. Kap. Die Stufen der Einweihung. SV 10, Dornach 1975, str. 67.

- 125) Pozorný čtenář si všimne, že i já zde používám opisu, abych poukázal na bytí, které centrálně nese a umožňuje lidský vývoj. Když se zde zříkám jednoduchého použití jména, pak je to právě z výše uvedeného důvodu.
- 126) Srov. můj příspěvek Převtělení a osud v každodenní skutečnosti v této knize, kap. Odkládání hříchů a osu, str. 80.